

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego

Opracowanie programu nauczania dla zawodu krok po kroku

Agnieszka Pfeiffer, Maria Suliga

KOWEziU
Warszawa 2012

Wirtualny poradnik „Opracowanie programu nauczania dla zawodu krok po kroku”, dedykowany głównie nauczycielom kształcenia zawodowego, został opracowany na podstawie metodologii tworzenia programów nauczania dla zawodu w ramach projektu systemowego realizowanego przez Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej „Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Autorzy metodologii:

dr Elżbieta Drogosz-Zabłocka

prof. dr Stanisław Dylak

dr inż. Janusz Figurski

Maria Krogulec-Sobowiec

Ewa Marciniak-Kulka

Maria Michalak

Dorota Obidniak

Małgorzata Sienna

dr Tomasz Sobierajski

dr inż. Krzysztof Symela

oraz

menadżer projektów systemowych KOWEziU:

Agnieszka Pfeiffer

koordynator merytoryczny projektu „Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego:

Maria Suliga

Szanowne Autorki,

Szanowni Autorzy,

Witajcie na stronie wirtualnego poradnika „**Opracowanie programu nauczania dla zawodu krok po kroku**”. Mamy nadzieję, że poradnik ten pomoże Wam w napisaniu programu nauczania dla zawodu, którego nauczacie. Staraliśmy się zawrzeć w nim nie tylko wskazówki pomocne w zaplanowaniu pracy nad programem, czy też propozycje sposobów opracowywania konkretnych elementów programu, ale także przygotować zestaw narzędzi i materiałów, które naszym zdaniem warto lub należy uwzględnić tworząc własny program nauczania.

Tekst poradnika podzielony został na kilka części odpowiadających kolejnym etapom pracy nad programem. Na etapy te składają się działania, które nazwałyśmy krokami. W zależności od Waszego doświadczenia i wiedzy pewne kroki możecie pominąć lub zmienić ich kolejność. Poradnik ten możecie potraktować także, jako swoistą listę kontrolną, która pomoże Wam w sprawdzeniu, czy Wasz program spełnia kryteria wynikające z przepisów prawa oraz nowoczesnych założeń metodyczno-dydaktycznych.

Programu nauczania dla zawodu nie może opracowywać jeden nauczyciel. Doskonałym rozwiązaniem jest zatem utworzenie „spółki autorskiej”. W zespole powinni uczestniczyć przedstawiciele wszystkich przedmiotów/modułów w danym zawodzie. Dlatego też w całym poradniku będziemy zwracać się do Was w liczbie mnogiej.

W naszym przekonaniu, nie da się opracować dobrego programu nauczania dla zawodu, gdy pominie się któryś z etapów lub kroków.

Z poradnika mogą korzystać autorzy opracowujący zarówno przedmiotowe, jak i modułowe programy nauczania.

Jednak ostateczna forma programu może być, oczywiście inna. My proponujemy, by program dla każdego przedmiotu lub modułu był opracowany w osobnym zeszycie.

Proponowane przez nas kroki prowadzące do opracowania programu nauczania dla zawodu zostały sprawdzone przez współpracujących z nami ekspertów. Efekty ich prac pozwolą nam zilustrować poradnik przykładami.

Według prezentowanego w poradniku schematu opracowane będą wszystkie przykładowe programy nauczania dla zawodów przygotowywane w ramach projektu „Doskonalenie podstaw programowych kluczem do modernizacji kształcenia zawodowego”.

Teksty wyjaśniające między innymi założenia nowej podstawy programowej kształcenia w zawodzie umieściliśmy w ramkach. Warto je uważnie przeczytać, by dobrze zinterpretować zapisy podstawy programowej. Materiały te dotyczą przede wszystkim efektów kształcenia oraz idei wspólnych efektów kształcenia.

W poradniku korzystamy z czcionek różnego koloru oraz kursywy.

Tekst zapisany kolorem niebieskim, to definicje pomocnicze. Ich znajomość jest potrzebna przy podejmowaniu kluczowych decyzji.

Kolorem zielonym zaznaczyliśmy przykłady lub linki do przykładów, które ilustrują poszczególne fragmenty tekstu.

W części II.6 część tekstów pisana jest kursywą. Uważamy, że takie zapisy powinny znaleźć się w każdym programie nauczania dla zawodu. Są to m.in. zapisy z części I rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, z podstawy programowej kształcenia ogólnego, akty prawne powiązane z programem nauczania.

Życzymy owocnej pracy!

Spis treści

ZACNIJMY OD DEFINICJI	6
DEFINICJA PROGRAMU NAUCZANIA	6
KROK PO KROKU – OD PODSTAWY PROGRAMOWEJ DO PROGRAMU NAUCZANIA.....	8
ETAP I – PRZYGOTOWANIE DO OPRACOWANIA PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU	9
Krok I.1: Przeczytajcie uważnie podstawę programową dla zawodu, dla którego będziecie opracowywać program nauczania.....	9
Krok I.2: Sprawdźcie, czy są zawody, które mają wspólne kwalifikacje z Waszym zawodem	9
Krok I.3: Sprawdźcie, czy są zawody, które mają z Waszym zawodem wspólne efekty stanowiące podbudowę dla kształcenia zawodowego	10
Krok I.4: Zdecydujcie, jaki program nauczania będziecie opracowywać: modułowy czy przedmiotowy, liniowy czy spiralny	11
Krok I.5: Opiszcie zawód, dla którego program będziecie tworzyć i sytuację osób zatrudnionych w tym zawodzie na rynku pracy	12
Krok I.6: Zastanówcie się, kto przychodzi do Waszej szkoły, czyli jak będziecie indywidualizować pracę uczniów.....	13
ETAP II – OPRACOWANIE PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU.....	13
Krok II.1: Przygotujcie zestawienie wszystkich efektów kształcenia z podstawy programowej	13
Krok II.2: Pogrupujcie wszystkie efekty kształcenia w przedmioty lub moduły	18
Krok II.3: Opracujcie szkolny plan nauczania	22
Krok II.4: Dokonajcie uszczegółowienia efektów kształcenia.....	25
Krok II.5: Opracujcie programy nauczania dla każdego przedmiotu/modułu.....	26
Krok II.6: Opracujcie pełną wersję programu nauczania.....	30
ETAP III – SPRAWDZENIE KOMPLETNOŚCI I POPRAWNOŚCI PROGRAMU NAUCZANIA	32
Krok III.1: Sprawdzamy, czy nasz program jest zgodny z rozporządzeniami.....	32

ZACZNIJMY OD DEFINICJI

Obecnie, zapisy dotyczące programu nauczania dla zawodu pojawiają się w dwóch rozporządzeniach:

- Rozporządzeniu w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach oraz
- Rozporządzeniu w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników.

To drugie rozporządzenie jest w trakcie nowelizacji, by zapisy dotyczące kształcenia zawodowego były zgodne z definicjami, które pojawiły się w Ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.

W poradniku prezentujemy, zatem zapisy z projektu Rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników.

Jednak nim zdefiniujemy program nauczania popatrzmy, jak w ustawie o systemie oświaty zdefiniowano dwa kluczowe pojęcia: kwalifikacje w zawodzie i efekty kształcenia.

Kwalifikacje w zawodzie – to wyodrębniony w danym zawodzie zestaw oczekiwanych efektów kształcenia, których osiągnięcie potwierdza świadectwo wydane przez okręgową komisję egzaminacyjną, po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie jednej kwalifikacji.

Efekty kształcenia to wiedza, umiejętności zawodowe oraz kompetencje personalne i społeczne niezbędne dla zawodów lub kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach.

DEFINICJA PROGRAMU NAUCZANIA

Podstawa programowa kształcenia w zawodzie¹ to obowiązkowe zestawy celów kształcenia i treści nauczania opisanych w formie oczekiwanych efektów kształcenia: wiedzy, umiejętności zawodowych oraz kompetencji personalnych i społecznych, niezbędnych dla zawodów lub kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach, uwzględniane w programach nauczania i umożliwiające ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych oraz warunki realizacji kształcenia w zawodach, w tym zalecane wyposażenie w pomoce dydaktyczne i sprzęt oraz minimalna liczba godzin kształcenia zawodowego.

Program nauczania dla zawodu, realizowany w szkole, musi uwzględniać określone w podstawie programowej kształcenia w zawodach:

- 1) ogólne cele i zadania kształcenia zawodowego;
- 2) cele kształcenia w zawodzie, określone w części III;
- 3) efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów, określone w części II, w zakresie: bezpieczeństwa i higieny pracy (BHP), podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej (PDG), języka obcego ukierunkowanego zawodowo (JOZ), kompetencji personalnych i społecznych (KPS), a w przypadku zawodów nauczanych na poziomie technika, również organizacji pracy małych zespołów (OMZ), zgodnie z oznaczeniami właściwymi dla danej kwalifikacji w tabeli zamykającej część I podstawy programowej kształcenia w zawodach;

¹ Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach

- 4) efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów, określone w części II podstawy programowej kształcenia w zawodach;
- 5) efekty kształcenia właściwe dla każdej kwalifikacji wyodrębnionej w danym zawodzie, określone w części II podstawy programowej kształcenia w zawodach;
- 6) warunki realizacji kształcenia w danym zawodzie, określone w części III podstawy programowej kształcenia w zawodach;
- 7) minimalną liczbę godzin kształcenia zawodowego, określoną w części III podstawy programowej kształcenia w zawodach, przy czym w szkole liczbę godzin kształcenia zawodowego należy dostosować do wymiaru godzin określonego w przepisach w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych danego typu, zachowując, z wyjątkiem szkoły policealnej dla dorosłych, minimalną liczbę godzin wskazanych w tabeli odpowiednio dla efektów kształcenia: wspólnych dla wszystkich zawodów i wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów oraz właściwych dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie.

Program nauczania dla zawodu może być dopuszczony do użytku w danej szkole, jeżeli²:

- 1) stanowi zbiór celów kształcenia i treści nauczania opisanych w podstawie programowej kształcenia w zawodach, określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, w formie efektów kształcenia właściwych dla zawodu, w którym kształci szkoła: efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów, efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiących podbudowę do kształcenia w tym zawodzie, oraz efektów kształcenia właściwych dla kwalifikacji wyodrębnionych w tym zawodzie;
- 2) zawiera programy nauczania poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego ustalonych przez dyrektora szkoły w szkolnym planie nauczania: przedmiotów, modułów lub innych układów treści, obejmujące:
 - a) uszczegółowione efekty kształcenia, o których mowa w pkt 1, które powinny być osiągnięte przez ucznia w procesie kształcenia, oraz propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania tych osiągnięć,
 - b) opis sposobu osiągnięcia uszczegółowionych efektów kształcenia, o których mowa w pkt 1, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów,
 - c) opis warunków, w jakich program będzie realizowany, z uwzględnieniem warunków realizacji kształcenia w danym zawodzie, ustalonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach, określonej w rozporządzeniu, o którym mowa w pkt 1,
- 3) uwzględnia wyodrębnienie kwalifikacji w zawodzie zgodnie z klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego, określoną w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego;
- 4) jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym;”.

Po omówieniu wszystkich elementów programu nauczania pokażemy, że spełniają one warunki opisane w obu definicjach.

² Projekt Rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (stan z dnia 21 marca 2012 roku)

KROK PO KROKU – OD PODSTAWY PROGRAMOWEJ DO PROGRAMU NAUCZANIA

Pracę nad opracowaniem programu nauczania dla zawodu podzieliłyśmy na cztery etapy i 18 kroków. Najpierw przedstawimy wszystkie etapy i kroki, a później stopniowo je opiszemy.

ETAP I. PRZYGOTOWANIE DO OPRACOWANIA PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU	
Krok I.1	Przeczytajcie uważnie podstawę programową dla zawodu, dla którego będziecie opracowywać program nauczania
Krok I.2	Sprawdźcie, czy są zawody, które mają wspólne kwalifikacje z Waszym zawodem
Krok I.3	Sprawdźcie, czy są zawody, które mają z Waszym zawodem wspólne efekty stanowiące podbudowę dla kształcenia zawodowego
Krok I.4	Zdecydujcie, jaki program będziecie opracowywać: modułowy czy przedmiotowy, liniowy czy spiralny
Krok I.5	Opiszcie zawód, dla którego program będziecie tworzyć i sytuację osób zatrudnionych w tym zawodzie na rynku pracy
Krok I.6	Zastanówcie się, kto przychodzi do Waszej szkoły, czyli jak będziecie indywidualizować pracę uczniów
ETAP II. OPRACOWANIE PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU	
Krok II.1	Przygotujcie zestawienie wszystkich efektów kształcenia z podstawy programowej
Krok II.2	Pogrupujcie wszystkie efekty kształcenia w przedmioty lub moduły
Krok II.3	Opracujcie szkolny plan nauczania
Krok II.4	Dokonajcie uszczegółowienia efektów kształcenia
Krok II.5	Opracujcie programy nauczania dla każdego przedmiotu/modułu
Krok II.6	Opracujcie pełną wersję programu nauczania
ETAP III. SPRAWDZENIE KOMPLETNOŚCI I POPRAWNOŚCI PROGRAMU NAUCZANIA	
Krok III.1	Sprawdzamy, czy nasz program jest zgodny z rozporządzeniami
Krok III.2	Uzupełniamy, poprawiamy
Krok III.3	Budzimy naszego wewnętrznego recenzenta
Krok III.4	Język ma znaczenie
Krok III.5	Wygląd ma znaczenie
Krok III.6	Zasłużyliśmy na odpoczynek i nagrodę
ETAP IV. EWALUACJA PROGRAMU	

ETAP I – PRZYGOTOWANIE DO OPRACOWANIA PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU

Krok I.1: Przeczytajcie uważnie podstawę programową dla zawodu, dla którego będziecie opracowywać program nauczania

Najlepiej pobrać plik z podstawą programową dla konkretnego zawodu ze strony internetowej KOWEZIU (http://www.koweziu.edu.pl/index.php?id=pp_lista). Podstawy programowe ułożone są alfabetycznie, zgodnie z nazwą zawodu. Warto także zapoznać się z całym rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, dostępnym na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej:

(<http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/podstawa%20programowa%20ksztacenia%20w%20zawodach%20-%20zaczniak%207-02-2012.pdf>)

Warto plik wydrukować dla wszystkich zainteresowanych nauczycieli i zapisać sobie na komputerze do dalszej pracy.

Krok I.2: Sprawdźcie, czy są zawody, które mają wspólne kwalifikacje z Waszym zawodem

Najszybszym sposobem sprawdzenia, czy Wasz zawód ma wspólne kwalifikacje z innym zawodem jest tabela 1 zamieszczona w części I rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Jak to zrobić?

1. Otworzyć plik z rozporządzeniem (<http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/podstawa%20programowa%20ksztacenia%20w%20zawodach%20-%20zaczniak%207-02-2012.pdf>)
2. W tabeli 1 znaleźć kwalifikację wyodrębnioną w zawodzie, np. poprzez wciśnięcie ctrlF i wpisanie kodu kwalifikacji.

Przykład dla kwalifikacji A.25.

A.20.	Rejestracja i obróbka obrazu	343101	Fotograf	PKZ(A.l)
		343104	Fototechnik	
A.21.	Prowadzenie działalności informacyjno-bibliograficznej	522306	Technik księgarstwa	OMZ PKZ(A.j) PKZ(A.m)
A.22.	Prowadzenie działalności handlowej	522305	Technik handlowiec	OMZ PKZ(A.j) PKZ(A.m)
A.23.	Projektowanie fryzur	514105	Technik usług fryzjerskich	OMZ PKZ(A.k) PKZ(A.n)
A.24.	Wykonywanie prac biurowych	411004	Technik prac biurowych	OMZ PKZ(A.o)
A.25.	Wykonywanie i realizacja projektów multimedialnych	343104	Fototechnik	OMZ PKZ(A.l)
		311911	Technik cyfrowych procesów graficznych	
A.26.	Sprzedaż produktów i usług reklamowych	333906	Technik organizacji reklamy	OMZ PKZ(A.p)
A.27.	Organizacja i prowadzenie kampanii reklamowej	333906	Technik organizacji reklamy	OMZ PKZ(A.p)

3. Odczytać, czy „nasza” kwalifikacja jest przypisana do kilku zawodów.

W naszym przykładzie kwalifikacja A.25. jest wspólna dla dwóch zawodów: fototechnika i technika cyfrowych procesów graficznych.

Jeśli Wasza szkoła prowadzi kształcenie w zawodach, które z Waszym zawodem mają wspólne kwalifikacje, to prace nad nimi trzeba prowadzić równolegle (więcej o wspólnych kwalifikacjach piszemy przy okazji grupowania efektów kształcenia).

Krok I.3: Sprawdźcie, czy są zawody, które mają z Waszym zawodem wspólne efekty stanowiące podbudowę dla kształcenia zawodowego

Informację tę znaleźć można w części II rozporządzenia w sprawie podstawy programowej dla zawodów lub w tabeli 1 umieszczonej w rozporządzeniu. W ostatniej kolumnie tabeli znajdziecie informacje o wszystkich grupach efektach wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiące podbudowę dla kształcenia zawodowego. Następnie trzeba znaleźć w rozporządzeniu odpowiednie zapisy.

Przykład dla zawodu blacharz:

PKZ(M.a) Umiejętności stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodach: mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych, zegarmistrz, optyk-mechanik, mechanik precyzyjny, mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych, mechanik-monter maszyn i urządzeń, mechanik pojazdów samochodowych, operator obrabiarek skrawających, ślusarz, kowal, monter kadłubów okrętowych, blacharz samochodowy, lakiernik, technik optyk, technik mechanik lotniczy, technik mechanik okrętowy, technik budownictwa okrętowego, technik pojazdów samochodowych, technik mechanizacji rolnictwa, technik mechanik, monter mechatronik, elektromechanik pojazdów samochodowych, technik mechatronik, technik transportu drogowego, technik energetyk, modelarz odlewniczy, technik wiertnik, technik górnictwa podziemnego, technik górnictwa otworowego, technik górnictwa odkrywkowego, technik przeróbki kopalin stałych, technik odlewnik, technik hutnik, operator maszyn i urządzeń odlewniczych, operator maszyn i urządzeń metalurgicznych, operator maszyn i urządzeń do obróbki plastycznej, operator maszyn i urządzeń do przetwórstwa tworzyw sztucznych, złotnik-jubiler.

W przypadku zawodów o wspólnych kwalifikacjach i wspólnych PKZ-tach – stwórzcie dodatkowy zespół, który będzie pracować nad zapisami. Podczas spotkań warto wspólnie zastanowić się m.in. nad:

- przyporządkowaniem wspólnych efektów kształcenia do przedmiotów/modułów,
- kolejnością realizacji przedmiotów/modułów zawierających wspólne efekty kształcenia,

- przydziałem godzin na te przedmioty/moduły,
- uszczegółowieniem tych efektów kształcenia,
- ...

Krok I.4: Zdecydujcie, jaki program nauczania będziecie opracowywać: modułowy czy przedmiotowy, liniowy czy spiralny

Niezwykle ważne jest podjęcie decyzji dotyczącej typu i rodzaju programu nauczania, jaki będzie opracowywany.

Decyzja 1. TYP PROGRAMU: PRZEDMIOTOWY czy MODUŁOWY

Decyzja dotycząca typu programu jest niezwykle ważna i ma dalekoidące skutki. Wymaga wielu uzgodnień i zgody organu prowadzącego szkołę.

Wprawdzie, nowa podstawa programowa w zawodach ma strukturę modułową, to jednak tę decyzję trzeba dobrze rozważyć.

Poniżej podajemy definicje obu typów programów.

Przedmiotowy program nauczania dla zawodu – zestaw przedmiotów kształcenia w zawodzie i odpowiadających im działów programowych, wyodrębnionych na podstawie określonych kryteriów, umożliwiających zdobywanie wiedzy oraz kształtowanie umiejętności i kompetencji właściwych dla zawodu. W programach nauczania o strukturze przedmiotowej wyodrębnione są teoretyczne przedmioty zawodowe oraz zajęcia, w których realizowana jest praktyczna nauka zawodu. W programach tych występuje wyraźny podział na kształcenie teoretyczne i praktyczne.

Modułowy program nauczania dla zawodu – zestaw modułów kształcenia w zawodzie i odpowiadających im jednostek modułowych, wyodrębnionych na podstawie określonych kryteriów umożliwiających zdobywanie wiedzy oraz kształtowanie umiejętności i kompetencji personalnych i społecznych właściwych dla zawodu. W programach nauczania o strukturze modułowej występuje integracja treści teoretycznych i praktycznych; nie ma podziału na zajęcia praktyczne i teoretyczne.

Więcej informacji dotyczących modułowych programów nauczania można znaleźć na stronie internetowej www.kształceniemodulowe-koweziu.pl oraz w literaturze.

Decyzja 2. RODZAJ PROGRAMU: LINIOWY czy SPIRALNY

Kolejna decyzja, którą musi podjąć zespół opracowujący program nauczania, to decyzja, czy będzie to program liniowy czy spiralny.

W naszej opinii, decyzja ta musi być powiązana z liczbą kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie. W przypadku zawodów, które podzielono na dwie lub trzy kwalifikacje raczej trudno będzie mówić o programie spiralnym. Jest to związane ze zmianami w egzaminie potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie. Ponieważ, po zmianach egzamin będzie dotyczył pojedynczej kwalifikacji i uczeń będzie mógł do niego przystąpić w trakcie nauki, wymagać to będzie zupełnie innego podejścia do planowania kształcenia.

Decyzja ta nie dotyczy programów modułowych, które z zasady są liniowe.

Program liniowy – każda następująca część materiału jest dalszym ciągiem poprzedniej, dlatego uczeń danych treści uczy się tylko raz. Zasada przechodzenia do kolejnej porcji materiału opiera się na założeniu pełnego opanowania porcji poprzedniej.

Program spiralny – różni się od programu liniowego tym, że do tych samych treści wraca się na coraz wyższych poziomach rozszerzając ich zakres. Materiał ułożony jest w następujące po sobie cykle. I tak pierwszy cykl obejmuje cały materiał nauczania w zakresie podstawowym. Kolejny cykl poszerza informacje, itd. Mamy tu do czynienia z powtarzaniem i uzupełnianiem informacji w pewnym, określonym zakresie.

Krok I.5: Opiszcie zawód, dla którego program będziecie tworzyć i sytuację osób zatrudnionych w tym zawodzie na rynku pracy

INFORMACJA O ZAWODZIE X

W tej części należy krótko opisać zawód, dla którego opracowywany jest program nauczania, oraz branżę, do której zawód należy. Warto na nowo popatrzeć na zawód, w którym kształcicie od lat. Na nowe technologie, pracodawców, dynamikę rozwoju danego sektora gospodarki, ...

Informacje o zawodach dostępne są w różnych publikacjach, w tym także internetowych. Na stronach Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, KOWEŻiU, obserwatoriach rynku pracy. Często wystarczy wpisać w wyszukiwarkę nazwę zawodu, a później tylko wybrać najbardziej wiarygodne źródła informacji. Warto przyrzeć się ogłoszeniom o pracę. Tam często kryje się klucz do oczekiwań pracodawców.

Najlepiej byłoby, gdyby na jedno z pierwszych spotkań zespołu opracowującego program nauczania wszyscy przynieśli wyszukane przez siebie informacje o zawodzie. W ten sposób możecie przygotować bogaty, interesujący dla wszystkich, także dla uczniów i ich rodziców, opis zawodu. Przyda on się w trakcie prac nad programem, szczególnie przy opisie poszczególnych przedmiotów lub modułów.

UZASADNIENIE POTRZEBY KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE X

W tej części należy opisać sytuację osób zatrudnionych w danym zawodzie na lokalnym rynku pracy. Tworząc program nauczania dla zawodu trzeba zdawać sobie sprawę ze zróżnicowania gospodarki i mieć na uwadze fakt, że nawet wewnątrz jednego województwa (takim przykładem jest mazowieckie), takie zróżnicowanie może występować. Będzie to miało wpływ zarówno na ofertę kształcenia (naukę oferowanych kwalifikacji), jak i warunki, w jakich ta nauka będzie przebiegała. Eksperti przewidują, że zatrudnienie może rosnąć w przemyśle wysokich technologii, nanotechnologii, ochronie środowiska, budownictwie, usługach i ochronie zdrowia. Jednocześnie, rozwój gospodarki opartej na wiedzy (GOW) wymaga podniesienia poziomu kwalifikacji i wzrostu znaczenia ciągłego uczenia się. Wiąże się także z zachodzącymi procesami demograficznymi i postępującym starzeniem się społeczeństwa. Opracowując program warto zapoznać się z wiarygodnymi źródłami informacji (np. statystyki GUS) charakteryzującymi aktualną sytuacją w gospodarce, a szczególnie w Waszym powiecie (województwie).

W przypadku nowych zawodów, warto skorzystać również z opinii powiatowej i wojewódzkiej rady zaradnictwa.

W punkcie tym należy zawrzeć także dodatkową ofertę szkoleniową.

Krok I.6: Zastanówcie się, kto przychodzi do Waszej szkoły, czyli jak będziecie indywidualizować pracę uczniów

Do Waszej szkoły przychodzą różni uczniowie. Z różnymi osiągnięciami, wynikami egzaminu gimnazjalnego. Z różną motywacją. Z różnymi predyspozycjami, potrzebami i oczekiwaniami. Stawiają oni przed nauczycielami wciąż nowe, trudne wyzwania.

Opis sposobu indywidualizacji pracy uczniów jest obecnie koniecznym elementem każdego programu nauczania.

Warto poświęcić czas na wspólne omówienie tego zagadnienia. Podzielić się własnymi doświadczeniami. Sporządzić katalog metod i form indywidualizacji pracy z uczniami. I tymi zdolnymi, i tymi, którzy, z różnych przyczyn, mają trudności w uczeniu się. Być może będziecie musieli sięgnąć po literaturę pedagogiczną, zaprosić na kolejne spotkanie doradcę metodycznego lub pedagoga z Waszej szkoły. Ważne jest, by przygotować sobie materiał do dalszej pracy nad programem nauczania.

ETAP II – OPRACOWANIE PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU

Krok II.1: Przygotujcie zestawienie wszystkich efektów kształcenia z podstawy programowej

Podjęliście już wiele ważnych decyzji. Pora na szczegółową analizę podstawy programowej. Efekt po efekcie.

W programie nauczania pojawiają się cele kształcenia na różnym poziomie ogólności. Są wśród nich CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO oraz CELE SZCZEGÓŁOWE KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE X.

W tym kroku należy dokładnie zapoznać się z celami ogólnymi kształcenia zawodowego opisanymi w części I rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach ([link](#)).

Następnie, należy przeanalizować cele kształcenia w zawodzie określone w części III rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Opracowując program nauczania dla zawodu, musicie zadbać, by kształcenie zgodne z nim pozwoliło na osiągnięcie co najmniej wymienionych celów.

W dalszej kolejności należy wypisać efekty kształcenia w danym zawodzie opisane w części III rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Przykład dla zawodu sprzedawca:

SPRZEDAWCA

522301

1. CELE KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE

Absolwent szkoły kształcącej w zawodzie sprzedawca powinien być przygotowany do wykonywania następujących zadań zawodowych:

- 1) przyjmowania dostaw oraz przygotowywania towarów do sprzedaży;
- 2) wykonywania prac związanych z obsługą klientów oraz realizacją transakcji kupna i sprzedaży;

2. EFEKTY KSZTAŁCENIA

Do wykonywania wyżej wymienionych zadań zawodowych niezbędne jest osiągnięcie

zakładanych efektów kształcenia, na które składają się:

- 1) efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów;
- 2) efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru administracyjno-usługowego, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów PKZ(A.j);
- 3) efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie sprzedawca opisane w części II:

A.18. Prowadzenie sprzedaży.

Nim przystąpicie do dalszych prac, warto zapoznać się z informacjami dotyczącymi założeń, które legły u podstaw prac nad efektami kształcenia i ich podziałem na trzy grupy.

EFEKTY KSZTAŁCENIA DLA ZAWODU X ZAPISANE W ROZPORZĄDZENIU W SPRAWIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA W ZAWODACH

ZAŁOŻENIA DOTYCZĄCE TRZECH GRUP EFEKTÓW KSZTAŁCENIA GRUPY EFEKTÓW KSZTAŁCENIA

W podstawie programowej kształcenia w zawodach wyodrębniono trzy grupy efektów kształcenia:

- 1) wspólne dla wszystkich zawodów;
- 2) wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów;
- 3) właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie.

Punktem wyjścia do prac nad podstawami programowymi kształcenia w zawodach były opisy kwalifikacji, które wyodrębniono w tych zawodach. W tych opisach były wszystkie konieczne efekty kształcenia. Pracując nad podstawami programowymi w grupach branżowych, eksperci poszukiwali wspólnych efektów kształcenia. Te prace pokazały, że nie tylko można wskazać efekty wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, ale także takie, które są wspólne dla wszystkich zawodów. Analizując zatem efekty wspólne, należy pamiętać, że pierwotnie były one częścią efektów właściwych dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie i są z nimi ściśle powiązane.

Teraz omówimy kolejno każdą grupę efektów kształcenia.

Efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów obejmują:

- bezpieczeństwo i higienę pracy (BHP),
- podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej (PDG),
- język obcy ukierunkowany zawodowo (JOZ),
- kompetencje personalne i społeczne (KPS),
- organizację pracy małych zespołów (OMZ) - wyłącznie dla zawodów nauczanych na poziomie technika.

Konsekwencje dla programu nauczania:

- Efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów nie powinny, co do zasady, stanowić w programie nauczania osobnych przedmiotów, czy modułów. Należy je odpowiednio przypisać do różnych przedmiotów/modułów zawodowych w taki sposób, by najlepiej wspomóc rozwój umiejętności zawodowych oraz by odpowiednio uwzględnić specyfikę zawodu, w tym np. kontakty z innymi osobami, poziom oczekiwanej kreatywności, ...
- Dotyczy to przede wszystkim kompetencji personalnych i społecznych oraz organizacji pracy małych zespołów, do których również nie powinny być przyporządkowane liczby godzin.
- Efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów są powiązane z odpowiednimi przedmiotami kształcenia ogólnego (BHP z edukacją dla bezpieczeństwa, PDG z podstawami przedsiębiorczości, JOZ z językiem obcym nowożytnym), co oznacza, że:
 - efekty kształcenia z odpowiednich przedmiotów kształcenia ogólnego nie są powtórzone w podstawie programowej kształcenia w zawodzie,
 - odpowiednie przedmioty kształcenia ogólnego muszą poprzedzać odpowiednie grupy

efektów kształcenia w przedmiotach bądź modułach, np. język obcy nowożytny poprzedza język obcy ukierunkowany zawodowo, podstawy przedsiębiorczości poprzedzają podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej, itd. Więcej o korelacji kształcenia ogólnego z kształceniem zawodowym znajdziecie w publikacji dostępnej na stronie internetowej: <http://www.koweziu.edu.pl/index.php?id=news&cont=tresc&n=586>.

- każdy efekt musi zostać zapisany w przedmiotach lub modułach co najmniej raz.
- Wskazana jest realizacja efektów kształcenia w ramach podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej (PDG) w formie projektu.

Efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów (PKZ)

Efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów, w rozporządzeniu w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach oznaczono kodem składającym się z:

- a) trzyliterowego skrótu PKZ,
- b) ujętych w nawiasie:
 - wielkiej litery alfabetu, wskazującej na przyporządkowanie do obszaru kształcenia,
 - małej litery alfabetu, o charakterze porządkowym, odróżniającym poszczególne PKZ w ramach obszaru kształcenia.

Zawody w podstawie programowej kształcenia w zawodach, mogą mieć przypisane od jednej do czterech grup efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów.

Zawód może mieć efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia pochodzące z różnych obszarów kształcenia np. w zawodzie technik energetyk występują: PKZ(E.e), PKZ(B.g) i PKZ(M.a).

Zazwyczaj zawody z poziomu technikum mają przypisane więcej niż jeden zestaw umiejętności dla zawodów w ramach obszaru kształcenia. Dotyczy to przede wszystkim zawodów posiadających podbudowę w zasadniczej szkole zawodowej.

Przykładowo do zawodu technik budownictwa przypisane są efekty kształcenia wspólne oznaczone PKZ(B.c) i PKZ(B.k), natomiast w zawodzie murarz-tylnkarz, stanowiącym dla niego podbudowę, tylko PKZ(B.c).

Konsekwencje dla programu nauczania:

- Należy zwrócić uwagę, aby efekty kształcenia wspólne oznaczone np. PKZ(B.c) i PKZ(B.k), zaplanowane były w programie nauczania bezpośrednio w powiązaniu z kwalifikacją, której dotyczą. Nie może się zdarzyć sytuacja, że efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów PKZ(B.k) związane z kwalifikacją technika budownictwa przyporządkowane będą do przedmiotów lub modułów, które rozpoczynają się równoległe z PKZ(B.c) związanymi z kwalifikacją murarza-tylnkarza.
- W tej części efektów kształcenia mogą znaleźć się umiejętności z przedmiotów ogólnokształcących, jeśli są one niezbędne do kształtowania umiejętności zawodowych, a nie ma ich w podstawie programowej kształcenia ogólnego. W takim przypadku, na etapie opracowania programu nauczania konieczne jest podjęcie decyzji o zakresie danej umiejętności oraz, czy będzie ona kształtowana na odpowiednim przedmiocie ogólnokształcącym, czy przedmiocie/module zawodowym.
- W miarę możliwości efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów powinny być przypisane do różnych przedmiotów bądź modułów. Tylko w uzasadnionych przypadkach mogą stanowić w programie nauczania osobne przedmioty, czy moduły. W przypadku zawodów wielokwalifikacyjnych mogą się powtarzać i być przypisane do każdej kwalifikacji.

- Efekty kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie mogą być przyporządkowane do jednego lub kilku zawodów (por. przykład na s. 10).
- Zawody, które mają wspólne kwalifikacje, mają także wspólne efekty kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie. Powinny one mieć przypisane zbliżone liczby godzin w programie nauczania (por. materiał dotyczący wspólnych efektów kształcenia, s. 17).

Efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie

W tej części podstawy programowej kształcenia w zawodzie opisane są efekty specyficzne dla danego zawodu.

Zostały one pogrupowane w zestawy zwane „jednostkami efektów kształcenia”. Kwalifikacja może zawierać od dwóch do kilku jednostek efektów kształcenia.

Przykład dla kwalifikacji A.9.

A.9. Wyprawianie skór

1. Przygotowywanie surowca skórzanego
2. Garbowanie i wykańczanie skór
3. Wykonywanie renowacji wyrobów skórzanych

Konsekwencje dla programu nauczania:

- W programie nauczania dla danego zawodu należy uwzględnić kolejność realizacji kwalifikacji zgodnie z kolejnością zapisaną w części III rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach.
- W programach nauczania o budowie modułowej dopuszczalna jest zmiana kolejności realizacji kwalifikacji, jeśli wynika to z dydaktycznej mapy programu nauczania, która zakłada możliwość realizacji niezależnych od siebie modułów.

Teraz możecie wrócić do efektów kształcenia dla Waszego zawodu. Dla wygody, warto wszystkie efekty kształcenia dla zawodu umieścić w tabeli. W tym celu najprościej jest pobrać ze strony KOWEZiU podstawę programową dla zawodu (http://www.koweziu.edu.pl/index.php?id=pp_lista), zapisać na dysku, a następnie wybrać same efekty kształcenia. Ponieważ dla jednego zawodu jest kilkadziesiąt efektów kształcenia z różnymi poziomami, konieczne jest ich zakodowanie. Pozwoli to na kontrolę, czy wszystkie efekty zostaną umieszczone w programie nauczania. Sposób kodowania przedstawiamy w dalszej części.

Tabela posłuży nam do jednej z najważniejszych części pracy nad programem nauczania – grupowaniu efektów kształcenia w przedmioty lub moduły.

W ostatecznej wersji tabela 1 stanowić będzie załącznik do programu nauczania dla zawodu.

Tabela 1. Efekty kształcenia w zawodzie x

Efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów:

BHP(1) rozróżnia pojęcia związane z bezpieczeństwem i higieną pracy, ochroną przeciwpożarową, ochroną środowiska i ergonomią;

BHP(2) rozróżnia zadania i uprawnienia instytucji oraz służb działających w zakresie ochrony pracy i ochrony środowiska w Polsce;

...

PDG(1) stosuje pojęcia z obszaru funkcjonowania gospodarki rynkowej;

PDG(2) stosuje przepisy prawa pracy, przepisy prawa dotyczące ochrony danych osobowych oraz przepisy prawa podatkowego i prawa autorskiego;

...

JOZ(1) posługuje się zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiających realizację zadań zawodowych;

JOZ(2) interpretuje wypowiedzi dotyczące wykonywania typowych czynności zawodowych artykułowane powoli i wyraźnie, w standardowej odmianie języka;

...

KPS(1) przestrzega zasad kultury i etyki;

KPS(2) jest kreatywny i konsekwentny w realizacji zadań;

...

OMZ(1) planuje pracę zespołu w celu wykonania przydzielonych zadań;

OMZ(2) dobiera osoby do wykonania przydzielonych zadań;

...

Efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów

Przykład kodowania:

PKZ(A.j)(1) ...;

PKZ(A.j)(2) ...;

gdzie:

PKZ(A.j) – oznacza przypisaną do danego zawodu grupę efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów. Przykład dotyczy obszaru kształcenia A administracyjno-usługowego, j - kolejny zestaw efektów opisany w obszarze kształcenia,

(1) – kolejny zapisany efekt kształcenia

Efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie x

Przykład kodowania:

A.12.1(1) ...;

A.12.1(2) ...;

gdzie:

A.12. – kod kwalifikacji, przykład dotyczy kwalifikacji 12 z obszaru kształcenia administracyjno-usługowego,

1 – kolejny numer jednostki efektów kształcenia, wydzielonej w kwalifikacji

(1) – kolejny efekt w danej jednostce efektów kształcenia

[Przykład tabeli 1 dla zawodu sprzedawca.](#)

Krok II.2: Pogrupujcie wszystkie efekty kształcenia w przedmioty lub moduły

Kolejnym krokiem jest grupowanie efektów kształcenia w przedmioty lub moduły, a następnie rozplanowanie ich na poszczególne semestry i wstępne przypisanie im liczby godzin.

Ten krok można zrealizować na co najmniej dwa sposoby:

- 1) pogrupować efekty kształcenia, zaplanować je w semestrach (wzór tabeli 2 poniżej), przypisać godziny, a następnie pobrać ze strony KOWEZiU (http://www.koweziu.edu.pl/index.php?id=plany_nauczania/przykladowe) przykładowy plan nauczania dla naszego zawodu i porównać to co zrobiliśmy z zawartą w planie nauczania tabelą efektów;
- 2) pobrać ze strony KOWEZiU przykładowy plan nauczania dla naszego zawodu, dokonać jego analizy i ewentualnie modyfikacji oraz jeśli nam odpowiada, przyjąć do dalszych prac.

Jeśli będziecie sami nadawać nazwy przedmiotom, warto pamiętać, że powinny być one związane z dziedzinami wiedzy. Mogą być łączone w bloki, żeby nie powtarzać treści. Przykładowe nazwy przedmiotów: podstawy ... (dziedzina wiedzy), rysunek techniczny, maszyny elektryczne, technologia Wyrażone są rzeczownikami, stanowią podmiot zdania.

Nazwy modułów powinny być zapisane, jako rzeczowniki odstępne z wykorzystaniem czasowników operacyjnych w formie niedokonanej np. wykonywanie, organizowanie, sporządzanie.

Rzeczownik odstępny (odczasownikowy) tworzy się przez dodanie do rdzenia czasownika końcówki. Jako rzeczownik odpowiada na pytanie: kto? co? i oznacza nazwę jakiejś czynności lub stanu. Zwykle kończy się w języku polskim na "-cie" lub "-nie", np.:

- czasownik: rozpocząć; rzeczownik odstępny: rozpoczęcie,
- czasownik: pisać; rzeczownik odstępny: pisanie.

Nazwy przedmiotów/modułów powinny być dostosowane do zawodu i typu szkoły, np. w przypadku zawodów z poziomu zasadniczej szkoły zawodowej nie może wystąpić przedmiot o nazwie „organizacja przedsiębiorstwa”, w technikum nie powinna pojawić się nazwa „zarządzanie przedsiębiorstwem”. Nazwy przedmiotów nie powinny też być zbyt szerokie, np. anatomia, elektronika.

Nazwy przedmiotów/modułów powinny być adekwatne do przypisanych im efektów kształcenia, być swoistym tytułem.

W przypadku programu o strukturze przedmiotowej efekty kształcenia muszą być podzielone na kształcenie teoretyczne i praktyczne, z odpowiednią, wynikającą z rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania, liczbą godzin (por. przykład w Kroku II.3).

Poniżej prezentujemy materiał dotyczący wspólnych kwalifikacji, wspólnych efektów kształcenia oraz przygotowania do egzaminu. Informacje te są ważne przy planowaniu realizacji przedmiotów/modułów w poszczególnych semestrach i przy określaniu koniecznej liczby godzin.

WSPÓLNE KWALIFIKACJE

Wspólne kwalifikacje w zawodach kontynuowanych

Zawody z poziomu zasadniczej szkoły zawodowej, które mają kontynuację w technikum, np. sprzedawca i technik handlowiec, monter mechatronik i technik mechatronik mają co najmniej jedną wspólną kwalifikację.

Nie oznacza to, że wszystkie kwalifikacje wyodrębnione dla zawodu z poziomu zasadniczej szkoły

zawodowej „stają się” kwalifikacjami w odpowiednim zawodzie z poziomu technikum. Sytuacja taka ma miejsce m.in. w zawodach monter-elektronik i technik elektronik.

Konsekwencje dla programu nauczania:

- Opracowując program nauczania dla zawodu trzeba pamiętać, że nie można bezpośrednio przenieść części programu dla danej kwalifikacji z zasadniczej szkoły zawodowej do technikum. Wynika to z zapisów rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania, gdzie wyraźnie wskazuje się na różne liczby godzin przeznaczone na przedmioty teoretyczne i praktyczne (podział godzin na kształcenie zawodowe teoretyczne i kształcenie zawodowe praktyczne nie dotyczy programów o strukturze modułowej).

Wspólne kwalifikacje w zawodach z tego samego poziomu kształcenia

W kilku zawodach kształconych w technikach występują także wspólne kwalifikacje, np.:

- technik ekonomista i technik rachunkowości,
- technik informatyk i technik teleinformatyk,
- fototechnik i technik cyfrowych procesów graficznych,
- technik procesów introligatorskich i technik procesów drukowania,
- technik dróg i mostów kolejowych, technik drogownictwa i technik budownictwa.

Konsekwencje dla programu nauczania:

- Efekty kształcenia zapisane w tych wspólnych kwalifikacjach powinny być dostosowane na poziomie programu nauczania w ramach nadwyżki godzin do specyfiki danego zawodu.

Wspólne jednostki efektów kształcenia

W kilku zawodach mogą wystąpić tylko wspólne jednostki kształcenia, np.:

- technik nawigator morski i technik rybołówstwa morskiego,
- technik realizacji dźwięku i technik nagrań i nagłośnień.

Konsekwencje dla programu nauczania:

- Efekty kształcenia zapisane we wspólnych jednostkach efektów kształcenia należy w jednakowy sposób uwzględniać w programach nauczania w tych zawodach, pod względem uszczegółowionych efektów kształcenia i przypisanych do nich godzin.

ZAWODY NA POZIOMIE TECHNIKUM O KILKU PODBUDOWACH

W czterech zawodach na poziomie technikum podbudową jest więcej niż jeden zawód z poziomu zasadniczej szkoły zawodowej. Są to:

- technik budownictwa (betoniarz-zbrojarz, murarz-tylnik, monter konstrukcji budowlanych),
- technik mechanik (mechanik-monter maszyn i urządzeń, operator obrabiarek skrawających, ślusarz),
- technik technologii żywności (cukiernik, piekarz, wędliniarz, operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego),
- technik technologii wyrobów skórzanych (kuśnierz, kaletnik).

Konsekwencje dla programu nauczania:

- W programie nauczania dla zawodu na poziomie technikum należy wybrać jeden z zawodów z poziomu zasadniczej szkoły zawodowej i dopiero wówczas opracować program nauczania.

Nazwę tego zawodu z poziomu zasadniczej szkoły zawodowej należy umieścić przy nazwie zawodu, dla którego opracowywany jest program nauczania.

- W programie nauczania musi być podana informacja, który zawód został wybrany przez szkołę, jako podbudowa wraz z uzasadnieniem tego wyboru (tu warto odwołać się do uzasadnienia, które przygotowaliście w Kroku I.5).
- W programie nauczania dla tych zawodów należy uwzględnić wszystkie efekty kształcenia dla zawodów z poziomu zasadniczej szkoły zawodowej.

PLANOWANIE KOLEJNOŚCI REALIZACJI KWALIFIKACJI WŁAŚCIWYCH DLA ZAWODU

Ponieważ, zgodnie z rozporządzeniem zmieniającym rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych uczeń może przystąpić do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w trakcie trwania nauki, w przypadku zawodów wielokwalifikacyjnych ma to ogromny wpływ na plan i program nauczania.

Konsekwencje dla programu nauczania:

- Należy bardzo dokładnie zaplanować, kiedy uczniowie będą przygotowani do egzaminu potwierdzającego poszczególne kwalifikacje i odpowiednio do tego rozplanować efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów oraz efekty kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie.
- Spośród tych dwóch grup efektów kształcenia trzeba przypisać odpowiednie umiejętności do poszczególnych kwalifikacji i dokonać ich uszczegółowienia w programie nauczania.

Po pogrupowaniu efektów kształcenia w przedmioty lub moduły należy je jeszcze odpowiednio uporządkować w obrębie każdego przedmiotu/modułu.

Warto zadbać o pewną równowagę między „zawartością” poszczególnych przedmiotów/modułów oraz sprawdzić, czy efekty kształcenia jednego przedmiotu lub modułu nie zawierają się w innym. Jeśli tak, to powinniście jeszcze raz przyjrzeć się grupowaniu.

Kolejną kwestią jest liczba przedmiotów/modułów. Nie powinno być ich zbyt wiele.

Rezultaty prac nad grupowaniem efektów kształcenia w przedmioty/moduły zapiszcie w tabeli 2.

Tabela 2. Pogrupowane efekty kształcenia

Nazwa przedmiotu/modułu/ pracowni	Efekty kształcenia z podstawy programowej Uczeń:	Klasa						Liczba godzin przeznaczona na realizację efektów kształcenia
		I		II		III		
		I semestr	II semestr	I semestr	II semestr	I semestr	II semestr	
A	B	C						D
Nazwa przedmiotu/modułu/pracowni 1	W tej części wpiszcie efekty kształcenia z podstawy programowej dla zawodu x przyporządkowane do przedmiotu/modułu/pracowni 1 z kodami przypisanymi poszczególnym efektom z tabeli 1.	W tej części zaznaczcie semestry, w których pojawią się dane efekty kształcenia						W tej kolumnie podajcie liczbę godzin przeznaczoną na daną grupę efektów kształcenia
Nazwa przedmiotu/modułu/ pracowni 2	W tej części wpiszcie efekty kształcenia z podstawy programowej dla zawodu x przyporządkowane do przedmiotu/modułu/pracowni 2 z kodami przypisanymi poszczególnym efektom z tabeli 1.							

[Przykład tabeli 2 dla zawodu sprzedawca.](#)

Krok II.3: Opracujcie szkolny plan nauczania

Prace nad pogrupowanymi efektami kształcenia są punktem wyjścia do szkolnego planu nauczania. Plan nauczania dla zawodu musi być zgodny z rozporządzeniem w sprawie ramowych planów nauczania oraz z liczbą godzin zawartą w rozporządzeniu w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Przed rozpoczęciem prac warto zapoznać się z Poradnikiem dla autorów szkolnych planów nauczania zamieszczonym na stronie internetowej KOWEziU, popatrzeć na przykładowe szkolne plany nauczania http://www.koweziu.edu.pl/index.php?id=plany_nauczania/przykladowe oraz na szablony do przygotowania szkolnego planu nauczania

http://www.koweziu.edu.pl/index.php?id=plany_nauczania/szablony_spn.

Najpierw proponujemy zgromadzić wszystkie potrzebne informacje:

- globalną liczbę godzin przypadającą na kształcenie zawodowe w danym typie szkoły wynikającą z rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania,
- w przypadku programu o strukturze przedmiotowej liczbę godzin przeznaczoną na kształcenie zawodowe teoretyczne i praktyczne wynikającą z rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania,
- minimalną liczbę godzin przypadającą na poszczególne kwalifikacje wyodrębnione w zawodzie wynikającą z rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach,
- minimalną liczbę godzin przypadającą na efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów oraz wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia wynikającą z rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach,
- dodatkowo w przypadku programu nauczania dla zawodu kształconego w technikum lub szkole policealnej – czas trwania praktyk w tygodniach z określeniem klasy, w której ma się odbywać.

W rozporządzeniu w sprawie ramowych planach nauczania zapisano, że na kształcenie w:

- **zasadniczej szkole zawodowej przeznaczono łącznie 1600 godzin**, w tym 630 godzin na kształcenie zawodowe teoretyczne i 970 godzin na kształcenie zawodowe praktyczne;
- **technikum przeznaczono łącznie 1470 godzin**, w tym 735 godzin na kształcenie zawodowe teoretyczne i 735 godzin na kształcenie zawodowe praktyczne;
- **szkole policealnej dwuletniej łącznie 1600 godzin**, w tym 800 godzin na kształcenie zawodowe teoretyczne i 800 godzin na kształcenie zawodowe praktyczne.

Przykład dla zawodu sprzedawca

Kształcenie w zasadniczej szkole zawodowej	630 godzin na kształcenie zawodowe teoretyczne	970 godzin na kształcenie zawodowe praktyczne
Efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów oraz efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru administracyjno-usługowego stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów	Minimum 200 godz.	
A.18. Prowadzenie sprzedaży	Minimum 700 godz.	

Plan nauczania dla zawodu należy opracować w tabeli (wzór tabeli poniżej).

W przypadku programu nauczania o strukturze modułowej w tej części należy, oprócz planu nauczania dla zawodu, dodatkowo umieścić mapę dydaktyczną programu nauczania z uwzględnieniem modułów i jednostek modułowych.

Przed ostatecznym przystąpieniem do prac nad planem nauczania warto sięgnąć po ustalenia z Kroku I.2 i I.3, jeśli w Waszej szkole prowadzone jest kształcenie w zawodach, które mają z Waszym wspólnie efekty kształcenia.

Tabela 3. Plan nauczania dla programu o strukturze przedmiotowej

Lp.	Nazwa przedmiotu	Klasa				Liczba godzin w cyklu kształcenia	
		I	II	III	IV	tygodniowo	łącznie
Kształcenie zawodowe teoretyczne							
1							
2							
...							
łącznie liczba godzin na kształcenie zawodowe teoretyczne							
Kształcenie zawodowe praktyczne							
..							
łącznie liczba godzin na kształcenie zawodowe praktyczne							
łącznie liczba godzin na kształcenie zawodowe							
Praktyki zawodowe		w klasie ... tygodnie					

Tabela 3 dla programu o strukturze przedmiotowej towarzyszyć powinien wykaz działań programowych, na jakie podzielicie przedmioty nauczania z przyporządkowanymi godzinami.

LUB

Tabela 3. Plan nauczania dla programu o strukturze modułowej

Lp.	Kod i nazwa modułu	Klasa				Liczba godzin w cyklu kształcenia	
		I	II	III	IV	tygodniowo	łącznie
1							
2							
...							
łącznie liczba godzin na kształcenie zawodowe							
Praktyki zawodowe		w klasie ... tygodnie					

Tabeli 3 dla programu o strukturze modułowej towarzyszyć powinna tabela „Wykaz modułów i jednostek modułowych” oraz Mapa dydaktyczna programu nauczania.

W tabeli „Wykaz modułów i jednostek modułowych” należy umieścić nazwy i kody modułów i jednostek modułowych oraz przypisaną im orientacyjną liczbę godzin na realizację.

Opracowanie mapy dydaktycznej jest ważnym elementem pracy nad programem nauczania, gdyż będziecie z niego często korzystać. Mapa dydaktyczna programu nauczania przedstawia w formie graficznej korelację między modułami i jednostkami modułowymi, wskazuje również na kolejność ich realizacji.

W mapie dydaktycznej programu nauczania, jak i w planie nauczania należy, dodatkowo kodować moduły i jednostki modułowe.

Kod modułu składać się będzie z następujących elementów: symbol cyfrowy zawodu z klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, symbol literowy M (moduł) oraz cyfra arabska oznaczająca kolejny moduł.

Przykład kodowania modułu w zawodzie sprzedawca: 522301.M1

Kod jednostki modułowej składać się będzie z kodu modułu i dodatkowo symbolu literowego J (jednostka modułowa) oraz cyfry arabskiej oznaczającej kolejną jednostkę modułową określoną w danym module.

Przykład kodowania jednostki modułowej: 522301.M1.J1

Jeśli w zawodach wystąpią moduły i/lub jednostki modułowe wspólne, należy dodatkowo w nawiasie wpisać symbole cyfrowe wszystkich zawodów, których dotyczą, oddzielone znakiem „/”.

Po opracowaniu planu nauczania dla zawodu, należy połączyć go z opracowanym w szkole planem nauczania zawierającym przedmioty ogólnokształcące. Dopiero wówczas będzie można stwierdzić, czy plan jest poprawny i uwzględnia:

- globalną liczbę godzin przeznaczoną na kształcenie w szkole danego typu,
- odpowiednią liczbę godzin w tygodniach,
- korelację przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych, o której pisaliśmy przy okazji efektów wspólnych dla wszystkich zawodów oraz efektów stanowiących podbudowę dla kształcenia zawodowego (warto sięgnąć po materiał dotyczący korelacji <http://www.koweziu.edu.pl/index.php?id=news&cont=tresc&n=586>).

W tym celu warto skorzystać z szablonu szkolnego planu nauczania zamieszczonego na stronie KOWEZIU, jeśli dotychczas z niego nie korzystaliście, (http://www.koweziu.edu.pl/index.php?id=plany_nauczania/szablony_spn) oraz poradnika dla osób opracowujących szkolne plany nauczania.

UWAGA!

W przypadku zawodu technik informatyk konieczne jest wybranie na jeden z przedmiotów rozszerzonych informatyki. W przeciwnym przypadku uczniowie nie będą mogli potwierdzić E.14.

Krok II.4: Dokonajcie uszczegółowienia efektów kształcenia

Teraz pora na uszczegółowienie pogrupowanych efektów kształcenia z tabeli 2. Proponujemy skorzystanie ze wzoru tabeli 4.

Uszczegółowione efekty kształcenia powinny mieć przypisane kody, poprzez rozbudowanie kodów efektów kształcenia z podstawy programowej.

Tabela 4 stanowić będzie załącznik do programu nauczania dla zawodu x.

Tabela 4. Uszczegółowione efekty kształcenia

Nazwa przedmiotu/modułu/ pracowni	Efekty kształcenia z podstawy programowej Uczeń:	Uszczegółowione efekty kształcenia Uczeń po zrealizowaniu zajęć potrafi:
A	B	
Nazwa przedmiotu/modułu/ pracowni 1	W tej części wpiszcie efekty kształcenia z podstawy programowej dla zawodu x przyporządkowane do przedmiotu/modułu/pracowni 1 z kodami przypisanymi poszczególnym efektom z tabeli 1.	Przykład kodowania: PKZ(A.j)(1)1...; A.12.1(1)1...; Do kodowania z tabeli 1 dodajemy kolejne cyfry arabskie oznaczające kolejny uszczegółowiony efekt kształcenia.
Nazwa przedmiotu/modułu/ pracowni 2	W tej części wpiszcie efekty kształcenia z podstawy programowej dla zawodu x przyporządkowane do przedmiotu/modułu/pracowni 2 z kodami przypisanymi poszczególnym efektom z tabeli 1.	

Krok II.5: Opracujcie programy nauczania dla każdego przedmiotu/modułu

Jeśli mamy opracowane już wszystkie wyżej opisane tabele, jeśli jesteśmy pewni, że do grupowania efektów wykorzystaliśmy wszystkie efekty kształcenia i poprawnie przypisaliśmy przedmiotom/modułom liczby godzin, pora zrobić kolejny krok w opracowywaniu programu nauczania – szczegółowo opisać poszczególne działy programowe/jednostki modułowe.

Dla wygody przyszłej pracy proponujemy, by program nauczania dla każdego przedmiotu/modułu opisany był w osobnym zeszycie. **Program nauczania zawierać będzie tyle zeszytów, ile wyodrębniście przedmiotów/modułów w programie dla zawodu.**

Każdy zeszyt powinien zawierać:

- w przypadku programu o strukturze przedmiotowej nazwę przedmiotu oraz nazwy działów programowych w tym przedmiocie,
- w przypadku programu o strukturze modułowej nazwę modułu oraz nazwy jednostek modułowych właściwych dla tego modułu.

Przed przystąpieniem do opracowywania programu dla przedmiotów/modułów trzeba podjąć decyzję o wyborze [taksonomii celów](#). Zapisy związane z wybraną taksonomią konieczne będą w dalszych w pracach.

Proponujemy, by dla każdego działu programowego/jednostki modułowej opracować tabelę zawierającą:

- uszczegółowione efekty kształcenia,
- [poziom wymagań programowych](#) dla każdego efektu kształcenia,
- kategorię taksonomiczną dla każdego efektu kształcenia zgodną z [taksonomią](#),
- materiał kształcenia dla działu programowego/jednostki modułowej,
- planowane zadania (ćwiczenia),
- warunki osiągnięcia założonych efektów kształcenia, w tym [środki dydaktyczne](#), zalecane [metody dydaktyczne](#), [formy organizacyjne](#),
- propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania efektów kształcenia.

W zeszycie będzie tyle tabel, ile wyodrębniście działów programowych/jednostek modułowych.

1. Nazwa przedmiotu/modułu:

Liczba godzin w cyklu kształcenia:

Wykaz działań programowych/jednostek modułowych:

1.1.

1.2.

1.3.

1.4.

1.5.

Stosowana taksonomia celów

(Należy określić, jaką taksonomię celów zastosowano przy tworzeniu programu nauczania dla zawodu x, wraz z podaniem źródła).

1. Nazwa działu programowego/jednostki modułowej 1 (wpisać nazwę)			
Uszczegółowione efekty kształcenia	Poziom wymagań programowych (P lub PP)	Kategoria taksonomiczna	Materiał kształcenia
<p>Uczeń po zrealizowaniu zajęć potrafi</p> <p>(Powinny być zapisane, jako <u>wymagania programowe</u> stanowiące oczekiwane osiągnięcia uczniów. Powinny być zapisane w bezokoliczniku w formie dokonanej).</p>			
<p>W tej części, w poszczególnych wierszach wpiszą wszystkie uszczegółowione efekty kształcenia przypisane do działu programowego/jednostki modułowej 1. Powinny składać się z trzech elementów:</p> <p>1) jednoznacznego opisu zachowania ucznia (z użyciem <u>czasowników operacyjnych</u>, co uczeń wykona lub jakie działanie ucznia nauczyciel uzna za dowód osiągnięcia celu);</p> <p>2) sytuacji sprawdzania (warunki, w których należy się spodziewać działania ucznia lub w których będzie ono obserwowalne);</p> <p>3) kryteriów osiągnięć (poziom wykonania uznany za wystarczający).</p>	<p>W tej części wpiszą odpowiednio literę P lub PP zgodnie z dwupoziomowym modelem wymagań.</p>	<p>W tej części wpiszą literę odpowiadającą wybranej <u>taksonomii celów</u>.</p>	<p>W tej części opiszą zalecany materiał kształcenia przypisany do działu programowego /jednostki modułowej 1, obejmujący zakres podstawowych informacji określonych na podstawie odpowiednich dyscyplin naukowych. Materiał kształcenia powinien tworzyć ustrukturyzowany układ z określonymi powiązaniem i zależnościami między: faktami, pojęciami, prawami i teoriami wybranych dziedzin nauki, technik, procedur, zasad i strategii.</p> <p>Materiał kształcenia powinien być zapisany w formie równoważników zdań.</p>
<p>Planowane zadania (ćwiczenia)</p> <p>W tej części opiszą zadania (ćwiczenia) proponowane dla działu programowego / jednostki modułowej 1.</p>			
<p>Warunki osiągnięcia efektów kształcenia w tym środki dydaktyczne, metody, formy organizacyjne</p> <p>1. W tej części opiszą szczegółowo warunki realizacji kształcenia w zakresie działu programowego / jednostki modułowej 1, z uwzględnieniem zapisów rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach w części III. W warunkach realizacji kształcenia w zawodzie</p>			

zapisano zalecane wyposażenie. Nazwy pracowni nie muszą występować pod takimi nazwami jak w PP, można również zaproponować kilka nazw pracowni i ich wyposażenie, wydzielone z jednej opisanej w PP pracowni.

2. Wskażcie, które przedmioty / moduły wymagają od nauczycieli nowych, specyficznych wynikających z nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach kompetencji.
3. Zaproponujcie formy i zakres współpracy z pracodawcami w zakresie działu programowego / jednostki modułowej 1.
4. Wskażcie, które przedmioty / moduły wymagają zastosowania nowych technologii w procesie kształcenia. Warto do tego wykorzystać to, co wypracowaliście w Kroku I.5.

Środki dydaktyczne

W tej części wypiszcie wszystkie środki dydaktyczne niezbędne do osiągnięcia przez uczniów zakładanych efektów kształcenia oraz przeprowadzenia zaplanowanych zadań, np.:

- instrukcje i teksty przewodnie do ćwiczeń,
- filmy dydaktyczne,
- programy komputerowe.

Zalecane metody dydaktyczne

W tej części wskażcie wybrane metody dydaktyczne, które najlepiej będą wspierały osiągnięcie przez uczniów zakładane w dziale programowym / jednostce modułowej 1 efekty kształcenia. Wśród proponowanych metod muszą znaleźć się metody aktywizujące. Przy każdej metodzie krótko uzasadnijcie jej rolę w osiągnięciu efektów przypisanych do działu programowego/jednostki modułowej 1.

Formy organizacyjne

W tym miejscu opiszcie m.in. podział na grupy, propozycję wielkości grup, w jakich mogą odbywać się poszczególne zajęcia.

Propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania efektów kształcenia

W tej części opiszcie kryteria oceny i metody sprawdzania efektów kształcenia przypisanych do działu programowego / jednostki modułowej 1 wraz z krótkim uzasadnieniem.

Formy indywidualizacji pracy uczniów, uwzględniające:

- dostosowanie warunków, środków, metod i form kształcenia do potrzeb ucznia,
- dostosowanie warunków, środków, metod i form kształcenia do możliwości ucznia.

Zapisy nie powinny być zbyt ogólne, ale ściśle powiązane z działem programowym/jednostką modułową 1.

W tym miejscu wykorzystajcie informacje zebrane w Kroku I.6.

[Przykład wypełnionej tabeli dla działu programowego w zawodzie sprzedawca.](#)

Krok II.6: Opracujcie pełną wersję programu nauczania

W proponowanej przez nas strukturze są elementy, które nie są zapisane w definicjach programu nauczania w rozporządzeniach. Pracując nad metodologią opracowywania programów nauczania eksperci przeanalizowali literaturę dotyczącą tego zagadnienia, w tym wymagania, jakie stawia się autorom programów nauczania dla zawodów w Polsce i w innych krajach. Ważny był także głos praktyków – doradców metodycznych i nauczycieli konsultantów, którzy na co dzień pracują z nauczycielami kształcenia zawodowego. Poniższa struktura jest wynikiem analizy literatury przedmiotu i wielu dyskusji.

Jeśli podejmiecie decyzję, że w swoim programie pominiecie pewne elementy proponowanej przez nas struktury – sprawdźcie dokładnie, czy wasz program będzie spełniał wymagania zapisane w prawie (piszemy o tym dalej, w Kroku III.1).

PROGRAM NAUCZANIA DLA ZAWODU X

(zamiast X należy wpisać nazwę zawodu oraz symbol cyfrowy, dodatkowo w przypadku technika budownictwa, technika mechanika, technika technologii żywności, technika technologii wyrobów skórzanych wpisać nazwę oraz symbol cyfrowy odpowiedniego zawodu stanowiącego podbudowę z poziomu zasadniczej szkoły zawodowej, który został opracowany)

TYP SZKOŁY: (wpisać typ szkoły, w którym odbywa się kształcenie w zawodzie: zasadnicza szkoła zawodowa, technikum, szkoła policealna – zgodnie z Rozporządzeniem w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego)

1. **TYP PROGRAMU:** PRZEDMIOTOWY/MODUŁOWY (wpisać jedną nazwę)

2. **RODZAJ PROGRAMU:** LINIOWY/SPIRALNY/... (wpisać jedną nazwę)

3. **AUTORZY, RECENZENCI I KONSULTANCI PROGRAMU NAUCZANIA:**

(wpisać imię i nazwisko autorów, recenzentów i konsultantów wraz z tytułami/stopniami naukowymi)

4. **PODSTAWY PRAWNE KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO**

Program nauczania dla zawodu opracowany jest z uwzględnieniem wymagań określonych w niżej wymienionych dokumentach prawnych³:

Program nauczania dla zawodu opracowany został zgodnie z:

- *Ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw,*
- *Rozporządzeniem w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego,*
- *Rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach,*
- *Rozporządzeniem w sprawie ramowych planów nauczania,*
- *Rozporządzeniem zmieniającym rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych,*
- *Rozporządzeniem w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.*

³ **W naszej opinii, wszystkie teksty pisane w tej części poradnika kursywą powinny znaleźć się w każdym programie nauczania.**

Dodatkowo, należy wskazać inne akty prawne właściwe dla zawodu, dla którego opracowywany jest program nauczania.

5. CELE OGÓLNE KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

Realizacja programu nauczania pozwoli na osiągnięcie [celów ogólnych kształcenia zawodowego](#). Cele te powinny być zamieszczone w programie nauczania.

6. PRZEDMIOTY ROZSZERZONE W TECHNIKUM

W tej części należy wypisać nazwy przedmiotów ogólnokształcących, których kształcenie odbywać się będzie na poziomie rozszerzonym oraz przedmiotów uzupełniających. Więcej informacji na ten temat znajduje się w poradniku dla osób układających szkolne plany nauczania, dostępnym na stronie internetowej KOWEziU.

7. KORELACJA PROGRAMU NAUCZANIA DLA ZAWODU X Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

Program nauczania dla zawodu x uwzględnia aktualny stan wiedzy o zawodzie ze szczególnym zwróceniem uwagi na nowe technologie stosowane w zawodzie oraz współczesne koncepcje nauczania i uczenia się.

Program uwzględnia także zapisy zadań ogólnych szkoły i umiejętności zdobywanych w trakcie kształcenia w szkole ponadgimnazjalnej umieszczonych w podstawach programowych kształcenia ogólnego, w tym:

- 1) umiejętność zrozumienia, wykorzystania i refleksyjnego przetworzenia tekstów, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa;*
- 2) umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym;*
- 3) umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody lub społeczeństwa;*
- 4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych;*
- 5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi;*
- 6) umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji;*
- 7) umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;*
- 8) umiejętność pracy zespołowej.*

W programie nauczania dla zawodu x uwzględniono korelację treści z kształceniem ogólnym polegającą na wcześniejszym osiągnięciu efektów kształcenia w zakresie przedmiotów ogólnokształcących stanowiących podbudowę dla kształcenia w zawodzie. Dotyczy to przede wszystkim takich przedmiotów jak: (należy wskazać zestaw przedmiotów ogólnokształcących stanowiących podbudowę dla kształcenia zawodowego w zawodzie x), a także podstawy przedsiębiorczości i edukację dla bezpieczeństwa.

8. INFORMACJA O ZAWODZIE X

W tej części wykorzystajcie materiały zgromadzone w Kroku I.5.

9. UZASADNIENIE POTRZEBY KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE X

W tej części opiszcie sytuację osób zatrudnionych w danym zawodzie na lokalnym/regionalnym i krajowym rynku pracy. Korzystać należy z aktualnych i wiarygodnych źródeł informacji. W tej części wykorzystajcie materiały zgromadzone w Kroku I.5.

10. POWIĄZANIA ZAWODU X Z INNYMI ZAWODAMI

W tej części wskażcie zawody o wspólnych kwalifikacjach oraz wspólnych efektach kształcenia w ramach obszaru kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów wynikające z rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach. W szczególności, zawody kontynuowane, które są zapisane dla danego zawodu w punkcie „5. MOŻLIWOŚCI UZYSKIWANIA DODATKOWYCH KWALIFIKACJI W ZAWODACH

W RAMACH OBSZARU KSZTAŁCENIA OKREŚLONEGO W KLASYFIKACJI ZAWODÓW SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO” w części III rozporządzenia w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach.

Warto w tym miejscu wykorzystać efekty prac z Kroku I.2 i I.3.

11. CELE SZCZEGÓŁOWE KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE X

W tej części podajcie cele kształcenia w zawodzie określone w części III rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (porównaj przykład z Kroku I.1) oraz efekty kształcenia w danym zawodzie.

Warto w tym miejscu zadeklarować, że kształcenie zgodne z opracowanym programem nauczania pozwoli na osiągnięcie co najmniej wymienionych celów. Lista ta może zostać przez Was rozszerzona.

12. PLAN NAUCZANIA DLA ZAWODU X (tabela 3)

13. PROGRAMY NAUCZANIA DLA POSZCZEGÓLNYCH PRZEDMIOTÓW/MODUŁÓW

14. PROJEKT EWALUACJI PROGRAMU

ZAŁĄCZNIKI:

Załącznik 1: EFEKTY KSZTAŁCENIA DLA ZAWODU X ZAPISANE W ROZPORZĄDZENIU W SPRAWIE PODSTAWY PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA W ZAWODACH (tabela 1)

Załącznik 2: POGRUPOWANE EFEKTY KSZTAŁCENIA (tabela 2)

Załącznik 3: USZCZEGÓLOWIONE EFEKTY KSZTAŁCENIA (tabela 4)

[Przykład programu nauczania przedmiotowego dla zawodu sprzedawca.](#)

ETAP III – SPRAWDZENIE KOMPLETNOŚCI I POPRAWNOŚCI PROGRAMU NAUCZANIA

Krok III.1: Sprawdzamy, czy nasz program jest zgodny z rozporządzeniami

Nim przedstawicie program nauczania do akceptacji warto sprawdzić, czy spełnia on wymogi definicji zawartych w rozporządzeniach (por. s. 6-7).

Weryfikację programu proponujemy podzielić na dwie części:

1. Sprawdzenie, czy program zawiera wszystkie wymagane elementy.
2. Sprawdzenie, czy każdy element zawiera wszystko to, co powinien.

Popatrzmy zatem, gdzie w proponowanej przez nas strukturze programu nauczania są odpowiednie zapisy z rozporządzeń:

Zapisy z rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach	Numer odpowiedniego elementu struktury programu nauczania	Numery stron w Waszym programie nauczania, na których opisane są odpowiednie elementy z kolumny A
Program nauczania dla zawodu zawiera:		
A	B	C
ogólne cele i zadania kształcenia zawodowego;	5	
cele kształcenia w zawodzie, określone w części III podstawy programowej kształcenia w zawodach;	11	
efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów, określone w części II podstawy programowej kształcenia w zawodach;	Załączniki 1, 2	

efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów, określone w części II podstawy programowej kształcenia w zawodach;	Załączniki 1, 2	
efekty kształcenia właściwe dla każdej kwalifikacji wyodrębnionej w danym zawodzie, określone w części II podstawy programowej kształcenia w zawodach;	Załączniki 1, 2	
warunki realizacji kształcenia w danym zawodzie, określone w części III podstawy programowej kształcenia w zawodach;	13	
minimalną liczbę godzin kształcenia zawodowego, określoną w części III podstawy programowej kształcenia w zawodach;	12	
Zapisy z projektu rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników Program nauczania dla zawodu zawiera:	Numer odpowiedniego elementu struktury programu nauczania	Numery stron w Waszym programie nauczania, na których opisane są odpowiednie elementy z kolumny A
zbiór celów kształcenia i treści nauczania opisanych w podstawie programowej kształcenia w zawodach w formie efektów kształcenia właściwych dla zawodu, w którym kształci szkoła: efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów, efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiących podbudowę do kształcenia w tym zawodzie, oraz efektów kształcenia właściwych dla kwalifikacji wyodrębnionych w tym zawodzie;	Załączniki 1, 2	
uszczegółowione efekty kształcenia, które powinny być osiągnięte przez ucznia w procesie kształcenia;	Załącznik 4	
propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania tych osiągnięć;	13	
opis sposobu osiągnięcia uszczegółowionych efektów kształcenia, o których mowa w pkt 1, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów;	13	
opis warunków, w jakich program będzie realizowany, z uwzględnieniem warunków realizacji kształcenia w danym zawodzie;	13	
uwzględnia wyodrębnienie kwalifikacji w zawodzie zgodnie z klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego;	Poprawność kolejności kwalifikacji można sprawdzić w tabeli 3	
jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym;	Za tę część odpowiadacie jako „spółka autorska”	

Teraz pora sprawdzić, czy w trakcie prac nad grupowaniem efektów kształcenia i ich uszczegółowieniem nie „zgbuliście” żadnego. Można to sprawdzić w różnych tabelach i w różny sposób, ale zawsze warto wykorzystać kody, które nadaliście efektom.

Efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów, określone w części II podstawy programowej kształcenia w zawodach	Sprawdzamy w tabeli 4, czy jest odpowiednia liczba efektów kształcenia w każdej grupie
BHP (10 efektów kształcenia)	
PDG (11 efektów kształcenia)	
JOZ (5 efektów kształcenia)	
KPS (10 efektów kształcenia)	
OMZ (6 efektów kształcenia), jeśli dotyczy	
Efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów, określone w części II podstawy programowej kształcenia w zawodach	Sprawdzamy w tabeli 4
W tabeli 1 rozporządzenia w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach sprawdźcie, jakie PKZty są przypisane do wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w Waszym zawodzie. Wypiszcie poniżej kody wraz z przypisaną liczbą efektów kształcenia	
Przykład dla technika handlowca	
PKZ(A.j) (13 efektów kształcenia)	
PKZ(A.m) (14 efektów kształcenia)	
Efekty kształcenia właściwe dla każdej kwalifikacji wyodrębnionej w danym zawodzie, określone w części II podstawy programowej kształcenia w zawodach	
W części II podstawy programowej kształcenia w zawodach wyszukajcie wszystkie efekty kształcenia właściwe dla wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w Waszym zawodzie	Sprawdzamy w tabeli 4
Przykład dla technika handlowca	
A.18. (31 efektów kształcenia)	
A.22. (41 efektów kształcenia)	